

Mikrohistoriallisesti aateliskasvatuksesta

Inkeri Ahvenisto

Kirsi Vainio-Korhonen 2012. Sofie Munsterhjelmin aika. Aatelinaisia ja upseereita 1800-luvun Suomessa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 309 s.

Kirsi Vainio-Korhosen teos Sofie Munsterhjelmin ajasta on hiukan suppeampi kuin aiempi teos *Sophie Creutzin aika* ja keskittyy selkeämmin keskushenkilönsä ympärille. Paikoin se on luettelomainen, kuten selvittäessään ostoslistoja ja talouskuluja ja myös aatelisten sukupuiden viidakko tahtoo pyörryttää lukijaa. Jos näistä pienistä vaikeuksista selviää, on kirja kuitenkin erittäin mielenkiintoinen kuvaus 1800-luvun muuttuvasta aatelistelämästä ja siinä on suorastaan ainutlaatuista aineistoa, joka osin muuttaa käsitystä menneestä.

Teoksen varsinainen fokus ei ole kasvatuksessa tai koulutuksessa, mutta se tuo esiin valaisevaa tietoa näistä. Sofie Munsterhjelminä koskeva aineisto on osin suppeaa – esimerkiksi hänen omat kirjeensä ovat useimmiten kadoksissa tai hajallaan maailmalla ja tallella ovat vain hänen vastaanottamansa kirjeet. Näistä käy kuitenkin ilmi esimerkiksi vanhempien rakastava ja ymmärtävä suhde lapseensa. Aatelisvanhemmat – tai ainakaan Sophien vanhemmat – eivät suinkaan olleet etäisiä, vaikka heidän apunaan arjessa olikin lukuisa palvelusväki.

Vallitseva käsitys 1800-luvun alkupuolen aatelistyttöjen kouluista ja sisäoppilaitoksista on yleensä ollut kovin vähättelevä. Sofie lähetettiin Hämeenlinnaan madame Ahlbergin sisäoppilaitokseen, ja kirjan materiaaliin kuuluu muun muassa Sofien ranskankielinen journali, jossa hän päiväkirjanomaisesti kertoo elämästään. Harvinaisesta journalista käy ilmi, että koulun opetussuunnitelma oli varsin kunnianhimoinen. Pelkkä fraasien opettelu ranskaksi tai saksaksi ei riittänyt, vaan kieliä opeteltiin oikeasti käyttöä varten. Lisäksi oppimäärään kuului piirustuksen ja klavesiinien soiton lisäksi muun muassa uskontoa, mytologiaa, filosofiaa, maantietoa ja historiaa. Itsestään selvä osa aateliskasvatusta oli myös toimiminen aatelisyhteisössä esimerkiksi runsaiden vierailujen aikana. Aatelispoikien kasvatusta taas valottaa kuvaus Sofien veljien koulutuksesta Haminan kadettikoulussa ja eteneminen Venäjän armeijassa.

Erittäin mielenkiintoinen historiallinen aineisto ovat myös Sofien talouskirjanpidon merkinnät. Sofie hoiti Toivoniemen kartanon asioita isänsä apuna ja 20-vuotiaana ja isän kuoltua hän jäi naimattomana naisena virallisesti enonsa Magnus Glansenstiernan holhouksen alaiseksi. Tilinpidosta käy kuitenkin ilmi odotusten vastaisesti, että Sofie hoiti aatelinneidon taloutensa oikeastaan täysin itsenäisesti. Hän teki ostoksia, sijoitti rahojaan ja maksoi ylläpidostaan.

Kasvatus- ja koulutusteemaan palataan uudestaan Sofien lasten kohdalla. Aviomies oli tuhlanut Sofien omaisuuden ja pojalle Carl Bogislaus von Platenille jouduttiin hakemaan vapaaoppilaspaikkaa Haminasta. Carl kirjoitti koulusta äidilleen kertoen avoimesti uusista kokemuksistaan siellä. Sofien tytär Sofia Eleonora von Platen taas lähetettiin kruunun pensionaattiin eli valtion kustantamaan kouluun, joka oli tavoitteiltaan moderni ja ajan kansalliseen herätykseen sitoutunut. Tarkoituksena oli kasvattaa oman kansan kyvykkäitä raken-

tajia ja palvelijoita ja Sofiellakin lienee ollut mielessä samalla taata tyttärelle säädyllinen rahanansaitsemismahdollisuus opettajattarena.

Perhe selvästi arvosti kovasti koulutusta, koska siihen oltiin valmiit panostamaan. Lasten lähettäminen kouluun vaati tiettyjä varusteita, säädynmukaista pukeutumista ja äidin ja tyttären muuttoa Helsinkiin. Normaaliin kasvatukseen kuului kuitenkin myös tiettyjä huvia ja kulttuurielämyksiä, vaikka perheen arki oli taloudellisesti varsin tiukkaa.

Kasvatusnäkökulman lisäksi teos tuo esiin paljon tietoa 1800-luvun aatellisperheen arjesta, asenteista ja keskinäisistä suhteista. Sofie teki elämässään valintoja, joita olisi voinut suuresti katua. Perheen kesken oli kuitenkin selvää, että hän päätti asioistaan itse. Moitteiden sijaan hän sai läheisiltään edelleen tukea ja rakkautta. *Sofie Munsterhjelmin aika* on teos, joka tarjoaa lukijalle mahdollisuuden tarkastella mikrotasolla erään aatellisnaisen elämää ja ymmärtää paremmin koko aikakautta ja yhteiskuntaa.

FT Inkeri Ahvenisto työskentelee historian ja yhteiskuntaopin opettajana Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulussa.